

MITĖNIŠKIŲ AIDAI

2025 m. sausis Nr. 1

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

ISSN 3030-2129

Laikraščio leidėjai: Raimundas Volbergas ir bendraminčiai

Prakalba į skaitytojus 1 – 2 psl.	Montvilų įamžinimo pradžia 2 – 7 psl.	Iškilmės 7 – 10 psl.	Žinios iš pasaulio 10 psl.	Kunigas Antanas Pakštys 11 – 12 psl.	Bažnytinės šventės, paminėjimai 12 psl.	Lietuvos sukaktys sausyje 13 – 14 psl.	Gamtininko užrašai 14 psl.	Įvairenybės. Redakcijos skiltis 14 psl.
---	---	--------------------------------	--------------------------------------	--	---	--	--------------------------------------	---

2025 m. kovo 30 d. 12 val. Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje minėsime Didžiojo Lietuvos labdario Juozapo Montvilos (Józef Montwill) (1850 – 1911), gimusio Mitėniškių dvare prie Šėtos, 175-ąsias gimimo metines.

Gerbiamieji skaitytojai,

Pagaliau įžengėm į 2025-uosius metus, kupinus vilčių, tikėjimo ir norų. Pribrendo laikas vėl išreikšti save raštu po ilgos pertraukos. Ir Naujametę naktį pradedu savo kūrybą... Po neilgų pasvarstymų, 2024 m. gruodžio 26 d., antrąją Šv. Kalėdų dieną, nors mintis kirbėjo daugelį metų, nutarta vėl leisti nemokamą laikraštį, pavadinus jį „Mitėniškių aidais“, kuriame bus telkiamas dėmesys istorijai, mokslui, turizmui ir informacijai. Tai toks leidinys, kuris bus bet kuriam laikui tinkamas. Aišku, su realiomis laiko datomis ir pasaulio įvykiais. Propaguojant istorijos, mokslo, turizmo ir informacijos sklaidą, laikysimės katalikiškos minties ir pakraipos, skleisime žinias iš dabarties ir praeities, puoselėsime senąsias tradicijas bei prisiminsime mūsų krašto asmenybes.

Tai kunigas Antanas Pakštys, gyvenęs XIX a. pab. – XX a. pr., kilęs iš Pauliukų kaimo ir neseniai į amžinybę iškeliavusi kraštiečių, kilusi iš Juškonų kaimo, Lietuvos žemdirbystės instituto mokslininkė Akademijoje, Kėdainių rajone, knygų autorė Apolonija Petrauskaitė – Zimkuvienė, sulaukusi 99 metų amžiaus.

Gyvename neramiais laikais. Už mūsų Lietuvos valstybės sienos, kone už 1000 km ir daugiau kaip 1000 km ilgio fronte, Ukrainoje, jau beveik trečius metus siaučia karas. Kokie mes esame šiandien? Manychiau, kad labiau išsiblaškę po pasaulį ir labiau susirūpinę savo gerbūviu. Ar kilus pavojui tėvynėje, grįšime ją ginti?

Prisiminkime istoriją, kurią dar mums taip neseniai pasakojo mūsų seneliai ir tėvai. 1944 m. liepos mėn. 28 – 29 dienomis į Šėtos apylinkes vėl grįžo karas. Nacistinės Vokietijos kariai jau traukėsi, o sovietinė kariuomenė puolė dviem frontais: I-uju Pabaltijo ir III-uju Baltarusijos frontais. Nuo II Pasaulinio karo prabėgo tik 80 metų!

Šiais neramiais laikais ir gamta taip pat mus stebina. Ir kas galėjo pagalvoti, kad netikėtai atklys tokios vėtros, kaip 2024 m. iš liepos 28-29 d. naktį. Vėjo kaukimas netilo visą naktį visoje Lietuvoje, o ryte pamatėm, kiek medžių išvirto. Vos įžengus į šilą, visas kelias buvo pasidengęs lapais ir šakelėmis, lyg kažkas kulkosvaidžiais, kartečėmis būtų spjaudęs. Štai toks būna karas. Danguje stūgauja lėktuvai, kaimyno Pakščio Jono klojimas ir žemė dega, o, nepaisant to, močiutė savo ūkyje, greta Mitėniškių dvaro, lieka saugoti namus ir paršingą kiaulę.

Be abejonės, reikia pasirūpinti ir mus supančia aplinka. Pagaliau Mitėniškių dvaras sulaukė neregėtai daug dėmesio 2024 metais. Jonavos rajono savivaldybė sutiko finansuoti atminimo akmens pastatymą Mitėniškių dvaro prieigose, aktyvistai – savanoriai parengė stendą Montvilų giminės vyrams. Viskas lyg sustyguota. Atminimo akmuo buvo pašventintas 2024 m. lapkričio 29 d. dalyvaujant gausiam būriui garbiųjų svečių ir Montvilų giminaičių.

Švenčiausioji Mergelė Marija – amžina Mitėniškių viltis

Labdarystės idėjos vėl bus gyvos, jos vėl atgijo, kaip ir prieš 100 metų! Juk Mitėniškių dvaro savininkas Juozapas Montvila (Józef Montwill) (1850 – 1911) tam skyrė tiek daug savo energijos ir lėšų, siekdamas gerinti visuomenės būtį ne tik Vilniuje, bet ir savo tėviškės žemėje – Šėtoje. Tad neatsitiktinai, artėjant 175-ajam gimimo jubiliejui, buvo tvarkomos ir Montvilų kapinės Šėtoje: nuvalytos daugelį metų paminklus dengusios samanų ir kerpės, o nukasus žemes nuo tvorelių, jos buvo nuvalytos ir nudažytos.

PRAKALBA Į SKAITYTOJUS

Po truputį įsibėgėję archyvinų dokumentų paieškos Lietuvos archyvuose ir bibliotekose, aptinkami dokumentai ne tik lietuvių, bet ir lenkų, rusų, lotynų kalbomis, pasiekia žinios, naujienos ir staigmenos iš tolimųjų šalių. Tad tekstuose dėl aiškumo teiksime autentiškų dokumentų kopijas su vertimais, išnašomis į informacinius šaltinius.

Pasižvalgykite po Mitėniškių dvaro apylinkes. Šalia dvaro yra daug paminklų, pastatytų įvairiais laikotarpiais. Po daugelio metų pastangų, tik 2024 m. birželį, į gretimąjį Normainių dvaro koplytėlę pagaliau sugrįžo Nukryžiuotasis, kuris buvo nukeltas bene prieš

50 metų, įrengtos nuorodos ne tik link Normainių koplytstulpio, bet ir į Mitėniškių dvaro sodybą. Prieš pat iškilmės buvo aptinkuota ir nudažyta Mitėniškių dvaro Švč. Mergelės Marijos koplytėlė. Ji vėl priverčia pažvelgti ir sustoti ne tik vietinius, bet ir skubančius pravažiuojančiuosius. Ji vėl traukia akį, kaip kadaise! Džiugu, kai matai pamaldžių žmonių paliktas žvakutes. Ji tapo puikia užuovėja ir nuo vasaros karščio.

Deja, kai kuriems kyla noras išlenkti ir burnelę, sėdint mašinoje. Netikėtus teko vyti lauk be didelių ceremonijų.

Džiugu, kad Šilo miškas sulaukė buveinių apsaugai svarbios teritorijos statuso¹. Šilo 31 metro aukščio ąžuolas įrašytas į Saugomų teritorijų valstybės kadastrą. Pastatytos kuklios nuorodos šile kviečia ne tik aplankyti Didžiąją aikštę, kur vykdavo gegužinės, bet ir pamatyti milžinišką lizdą medyje, Šilo ąžuolą ir, žinoma, barsukų buveinę su išraustais urvais. Skausmas suspaudžia širdį, kai jau antrus metus iš eilės prie Šilo, savo kelyje, pamatai užmuštus barsukus. Kyla keisti jausmai, abejonės ir įtarimai. Nejaugi ir trečiąjį kartą pasikartos!

Pasvajokime. Šilo pakrastyje jus pasitinka nuotaikingas, meniškas, milžiniškas, vielinis barsukas, kurio drauge galėtų būti Šiaulių miesto Geležinė lapė, įsikūrusi prie Talšos ežero.

Pagaliau, 2024 m. rugsėjo 22 d., miškininkų dienos proga, buvo surengta ir pirmoji pažintinė ekskursija Šilo keliais ir daubomis. Raiste surasti ragai buvo lyg miško dovana. Įspūdžių netrūko, tačiau nuliūdino šiukšlių kupstai: kas šiferio, kas plytų, o ir kas butelių, vaikų žaislų nepatingėjo „padovanoti“. Atrodo, kad ir blogiau negali būti: šakos, tujų liekanos, iš artimiausių kapų pametėti net keli antkapiai. Ta proga Šilo Girinis įrengė ilgą ąžuoliuko stuobrio suolelį su priminimu: „Jei šiukšlinsi Šile, virsi smalg katile“.

O dar taip neseniai nenuorama fotografas Adomas Liaudanskas iš Šėtos ne tik fotografavo miestelį, gamtos peizažus. Jis buvo net įlindęs į šilą „pamedžioti“... Žinoma, tik ąžuolų! Labai gaila, bet tik jo dėka šie ąžuolai žaliuos, sustingę fotografijose. Dalį jų žmonės išpjovė, kitų nepagailėjo vėtros, o treči tręšta nuo senatvės.

Mitėniškių karjeras 2024-aisiais vėl sulaukė kelininkų dėmesio. Buvo atvežti plūdurai, kuriuos panaudojus buvo pagilintas karjeras. Išsijojus stambius akmenis žvyras iškeliavo į XXI amžiaus projektą „Rail Baltica“, geležinkelio

¹ LR Aplinkos ministro 2024-06-26 įsakymas Nr. D1-213 (TAR, 2024-06-27, Nr. 11683)

sankasoms, kurios kyla už 10 km nuo Šėtos link Ukmergės, o mainais atvežta pelkių „buzos“. To pasekmė: susiformavo klampus arealas karjero pakraštyje. Nenutrūkstamu srautu didžiuliai traktoriai ir mašinos zujo iki pat žiemos pradžios, veždami molio, juodžemio kalnelius, nušlaitavę ir dalį karjero.

Vieną dieną ant nugreideriuoto kelio, vedančio nuo dvaro link karjero, atsivėrė raudonų plytų takelis. Kas tai? Gal tai kadaise buvęs senasis dvaro panteonas?

Visgi, pribrendo laikas į šeimos panteoną Šėtoje grąžinti ir paskutinį Mitėniškių dvaro savininką Vladislavą Montvilą (1885 09 28² – 1942 02 01³). Vladislavas Montvila mirė 1942 m. vasario 1 d. Ši data paremta jo žmonos Marijos Montvilienės motinos Liudvikos Končos prisiminimų knyga, kurioje ji aprašo jo paskutinius metus praleistus drauge. Lietuvos ypatingajame archyve saugomi dokumentai liudija kitą datą: 1942 m. vasario 5 d.

1940 metų rugpjūčio 1 d. Vladislavas Montvila buvo suimtas ir nuteistas naujosios sovietų valdžios ir galiausiai ištremtas į Archangelsko sritį, Velsko rajoną, Kulojaus lagerį. Nors lageryje tvyrojo karo nuojauta, Vladislavas domėjosi politinėmis naujienomis, netikėjo sovietų pažadais dėl lenkų statuso, laukė Maskvos mūšio baigties 1941 m. pabaigoje. Nors ir nepalūžo, bet dėl sunkaus darbo miškuose ir maisto stokos jis sunkiai susirgo. Neprarasdamas vilties ištrūkti iš mirties nagų, Vladis, kaip vadino artimieji, svajojo grįžti namo ir laimingai gyventi su savo mylimąja žmona Marylia ir jos Mama ne kur kitur, o Mitėniškių dvare.

V. Montvilos žmona ponija Marija sugebėjo pabėgti iš sovietų nelaisvės, karo metais gyveno Lietuvoje, o vėliau pasitraukė į Vakarus. Ji patyrė daug vargo karo stovyklose, kol pagaliau išvyko į Niujorką (JAV), kur ir išgyveno iki 2002 metų, taip ir nesugrįžusi Tėvynėn.

Svajonės niekada nemiršta, o kaip mes galėtume įgyvendinti paskutinį V. Montvilos norą? Kažko reikėtų imtis, kad ledai pajudėtų. Gal pagaliau Mitėniškių liepų alėjose paminėkime Vladines, birželio 27-ąją dieną. Lai būna tai prasminga Liepų šventė...

Redaktorius

MONTVILŲ ĮAMŽINIMO PRADŽIA

KUNIGO ROBERTO SKRINSKO DARBAI

2016 m. balandžio 18 d. kun. Robertas Gedvydas Skrinskas buvo paskirtas Šėtos Švč. Trejybės parapijos klebonu. Nuo pirmųjų dienų jis ne tik rūpinosi Šėtos bažnyčia, parapija, parapijiečių sielovada, bet ir domėjosi Šėtos krašto istorija ir paveldu. Lankydamas vieną parapijiečių šeimą, kun. R. G. Skrinskas sužinojo plačiau apie Mitėniškių dvare gimusį Lietuvos didįjį labdarį Juozapą Montvilą ir pasiryžo įamžinti jo atminimą buvusiam Mitėniškių dvare. 2021 m. kunigas kreipėsi į Lietuvos

Respublikos švietimo, mokslo, kultūros paveldo įstaigas bei Lietuvos banką dėl Juozapo Montvilos atminimo įamžinimo. Ne visi suinteresuotieji atsiliepė arba atsiuntė neigiamus atsakymus. 2023 m. kovo 18 d. „Rinkos aikštė“ straipsnyje „Robertas Skrinskas – kunigas, siekiantis įamžinti beišnykstančią praeitį“ publikuotame interviu Šėtos klebonas užsiminė: „Taip pat, visai šalia, ant kalno yra Mitėniškių dvaras. Jis priklausė bankininkui Juozapui Montvilai. Čia stovėjo viena iš pirmųjų elektrinių Lietuvoje, jo pastatytas Pakščių malūnas. Jo du paminklai taip pat stovi ir Vilniuje: vienas – Rasų kapinėse, kur jis pats ir palaidotas, kitas – Labdarių g. prie Marijos ėmimo į dangų bažnyčios. Jį jam pastatė dėkingi piliečiai. O aš kreipiausi į Lietuvos banką. Jo atstovams sakiau, kad jis yra įkurtas būtent J. Montvilos pastatytame pastate. Prašiau Lietuvos banko, kad bent kokį akmenį jo atminimui Mitėniškėse prie jo dvaro pastatytų, bet atsisakė. Apmaudu, kad kai kurie žmonės taip reaguoja ir jiems net akmens gaila. Taigi, planuoju daugiau medžiagos surinkti ir parengti filmą apie J. Montvilą ir Mitėniškių dvarą.“ (<https://rinkosaikste.lt/robertas-skrinskas-kunigas-siekiantis-iamzinti-beisnykstanca-praeiti/>).

2023 m. pavasarį ilgametė kunigo R. G. Skrinsko bičiulė, žemaitė nuo Žagarės Vitalija Petrušaitienė supažindino Sigitą Montvilaitę – Radovanovich su Šėtos klebonu. Šio susitikimo vaisius – 2023 m. kovo 27 d. kun. R. G. Skrinsko sukurtas filmas „Montvilų giminė“, kurio premjera įvyko 2023 m. kovo 27 d. youtube kanale. Filme Sigita Montvilaitė – Radovanovich pasakoja apie Montvilų giminę.

2023 m. balandžio 17 d. dar vieno filmo „Mitėniškių dvaras“ premjera youtube kanale (<https://www.youtube.com/watch?v=kHxz9d5H-s>). Ūkininkas, atsargos pareigūnas, Raimundas Volbergas pasakoja apie vaikystėje matytą Mitėniškių dvaro parką, dvarą juosusią tvorą, po II-ojo pasaulinio karo Mitėniškių dvare gyvenusius gyventojus, dvaro menę „apžiūrinėjančias“ baltas ožkas bei dvare veikusius gimdymo namus.

Po kelių mėnesių, 2023 m. birželio 19 d., pasirodė dar vienas straipsnis „Rinkos aikštė“ portale: „Iškilaus žmogaus atminimą norintis įamžinti Šėtos kunigas paramos iš niekur nesulaukia“, kuriame rašoma, kad kun. R. G. Skrinskas įvardija vieną iš savo tikslų – Mitėniškių dvaro bei jo šeimininko J. Montvilos įamžinimą buvusioje dvaro vietoje. Šėtos klebonas kreipėsi į Lietuvos banką su prašymu J. Montvilos tėviškėje Mitėniškių kaime pastatant nors ir kuklų paminklą ar akmenį su įrašu prieš pusantų metų, tačiau Lietuvos bankas tik padėjo kunigui, kad rūpinasi bankininko J. Montvilos atminimo įamžinimu. Lietuvos bankininkai prisimena J. Montvilą ne tik kaip bankininką, filantropą, bet ir kaip dabartinio Lietuvos banko pastato Gedimino pr. 6, Vilniuje, statybų

iniciatorių, tačiau pagal Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymą, negali skirti finansinės paramos jo atminimo įamžinimui. Šį straipsnį perspausdino 2023 m. birželio 30 d. „Delfi“ portalas. Straipsnyje, beje, labai pašiepiančiai sudėtos nuotraukos apie Mitėniškių dvarą ir neatitinka tikrovės, bet prie to dar sugrįšime kituose numeriuose (redakatoriaus pastaba) <https://rinkosaikste.lt/iskilaus-zmogaus-atminima-norintis-iamzinti-setos-kunigas-paramos-is-niekur-nesulaukia/>)

Kun. R.G. Skrinskas nenuleido rankų ir sukūrė penkių serijų filmą „Juozapas Montvila“, kuris pasirodė Youtube interneto kanale (<https://www.youtube.com/watch?v=9TDNrgg-h-mo>) 2023 m. birželio 12 d.

2024 m. vasario 26 d., komisijos išvažiuojamasis posėdis. Iš kairės: R. Volbergas, R. Osauskas, E. Živaitis, G. Narbutaitė – Kontrimė, A. Musteikis, V. Koženiauskienė, D. Petrikėnienė ir kun. R.G. Skrinskas (kun. R.G. Skrinsko ir D. Petrikėnienės nuotraukos)

2023 metais kun. R.G. Skrinskas taip pat kreipėsi į Žymių žmonių, istorinių, datų, įvykių įamžinimo ir gatvių pavadinimų Jonavos rajono savivaldybėje suteikimo komisiją⁴. Ši komisija tik

² Patikslinta data pagal Ukmergės dekanato Šėtos parapijos Romos katalikų Bažnyčios (Rkb) krikšto knygos įrašą, kurį surado 2024-12-26, dr. Juditos Puišo.

³ Patikslinta mirties data pagal Vladislavo Montvilos žmonos Marijos Montvilienės (Maria Huszka-Montwill

1910 – 2002) motinos Liudvikos Gruževskos Huščos-Končos (1887-1980) prisiminimus (Ludvika Koncza „Pamiętnik Wspomnienia z Rosji, Persji, Afryki 1941-1947“, Warszawa, 1994), skyrių „1941 – 1942, Lagier“.

⁴ Jonavos rajono savivaldybės tarybos Sprendimas Dėl žymių žmonių, istorinių datų, įvykių įamžinimo ir gatvių pavadinimų Jonavos rajono savivaldybėje suteikimo komisijos sudarymo, 2023 m. spalio 26 d. Nr. 1TS-185, Jonava. Komisijos nariai: Egidijus Živaitis, Olga

apsvarsto siūlymus ir teikia Jonavos rajono tarybai pasiūlymus dėl įamžinimo. Visus kitus klausimus dėl finansavimo ar minėtų datų, kada bus pakeistas vienos ar kitos gatvės pavadinimas, įamžintas žymaus žmogaus atminimas, svarsto Jonavos rajono savivaldybė.

Minėtoji komisija pritarė, kad tikrai verta įamžinti Juozapo Montvilos atminimą Mitėniškių dvaro sodyboje, pastatant paminklinį akmenį. Kilo diskusija, kur geriau būtų statyti: ar prie pat kelio, kad visi matytų pravažiuojantys, ar pačioje dvarvietėje. Buvo nutarta vykti į vietą ir ten, apžiūrėjus, nuspręsti. Tačiau tuo metu keitėsi komisijos sudėtis todėl šis klausimas buvo atidėtas (kol bus surinkta nauja komisija).

2024 m. pradžioje kun. R.G. Skrinskas pakartotinai kreipėsi į Jonavos rajono savivaldybės administraciją ir asmeniškai į Jonavos rajono kultūros centro krašto muziejaus skyriaus muziejininkę, istorikę Giedrę Narbutaitę - Kontrimę.

2024 m. vasario 26 d. susirinkusi naujos sudėties komisija apsilankė Mitėniškių dvaro sodyboje ir išrinko vietą paminklui. Išvažiuojamame posėdyje dalyvavo Jonavos rajono savivaldybės Statybos ir remonto skyriaus vedėjas Arnoldas Musteikis, komisijos nariai: Egidijus Živaitis (Jonavos rajono istorijos mokytojų metodinio būrelio deleguotas asmuo), Daiva Petrikėnienė (Jonavos kultūros centro deleguotas asmuo), Remigijus Osauskas (Jonavos rajono savivaldybės tarybos narys - rajono savivaldybės mero deleguotas asmuo), Giedrė Narbutaitė - Kontrimė (Jonavos kultūros centro Krašto muziejaus deleguotas asmuo), Valda Koženiauskienė (Bendrojo skyriaus vyr. specialistė - rajono savivaldybės administracijos direktoriaus deleguotas asmuo, taip pat idėjos iniciatorius kun. R. G. Skrinskas ir vietos ūkininkas R. Volbergas.

Prasidėjo svarstymai dėl užrašo ant paminklo. Kun. R. G. Skrinsko siūlyme buvo įrašas: „ČIA 1850-03-09 GIMĖ DIDYSIS LABDARYS JUOZAPAS MONTVILA“. Kilus diskusijoms, nutarta į posėdį pasikviesti patį idėjos autorių, taip pat kraštotylininką, tautodailininką Artūrą Narkevičių, kuris tyrinėja Žemųjų krašto istoriją. Kun. R. G. Skrinskas pakvietė prisijungti į diskusiją ir R. Volbergą. A. Narkevičius pakvietė Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kilmingųjų asociacijos atstovę Lietuvai Sigitą Montvilaitę – Radovanovich. Nors vyko aršios diskusijos dėl užrašo, tačiau visi pritarė, kad žymiausias Montvilų šeimos atstovas yra Juozapas Montvila. Jo atminimas gražiai įamžintas Vilniuje ir tikrai reikalinga tai padaryti ir jo gimtajame krašte. S. Montvilaitė – Radovanovich pasiūlė, o žemiškis A. Narkevičius pritarė, kad ant paminklinio akmens būtų užrašyti visų 4 brolių Montvilų vardai. Apsvarsčius kitų Juozapo brolių darbus ir nuopelnus buvo nuspręsta, nesumenkinant J. Montvilos darbų, paminėti visus brolius. A. Narkevičius ir S. Montvilaitė – Radovanovich sutiko patikslinti ir sutikrinti užrašo detales. R. Volbergas pasiūlė iškalti atminimo lentoje ir bajorų Montvilų iš

Mitėniškių herbą, Aleksandrą Montvilą įrašyti kaip visuomenės veikėją. Komisija pritarė ir šiam siūlymui. Kitus darbus organizavo Jonavos rajono savivaldybės administracija.

MONTVILŲ PALIKUONIŲ PAIEŠKOS

Prasidėjo Montvilų ainių paieškos. S. Montvilaitė – Radovanovich pavyko atrasti Montvilų pėdsakus per Lenkijoje gyvenančius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų palikuonis. Kauno Technologijos Universiteto, Matematikos ir gamtos mokslų fakulteto, Fizikos katedros docentė, dr. Judita Puišio, ilgus metus bendraujanti su A. Narkevičiumi Jonavos krašto istorijos ir paveldo klausimais, surado Alekso Montvilos (Alex Montwill) nekrologą.⁵

2024 m. rugsėjo 25 d. pavakare dr. J. Puišio parašė žinutę į „LinkedIn“ socialinį tinklą ir pakalbino Paul Montwill iš Dublino. Po kelių valandų atėjo maloni žinutė – staigmena-atsiliepė Paul Montwill – garsaus Airijos fiziko Alekso Montvilos (Aleks Montwill) sūnus, Stanislovo Montvilos vaikaitis bei Aleksandro Montvilos (troškūniečio) provaikaitis. Nuo tos dienos prasidėjo ir iki šiol besitęsias susirašinėjimas su Paul'u. Vėliau į susirašinėjimą įsitraukė ir Paul'o seserys: Helen, Clare, Denise ir Jackie bei Vincento Montvilos provaikaičiai George ir John O'Rourke.

„MONTVILINIO“ PAIEŠKOS

2024 m. spalio 7 d., „Montvilinis“ (A. Narkevičiaus nuotrauka)

Diskutuoju apie koks medis turėtų augti šalia brolių Montvilų atminimo akmens, dr. J. Puišio pasiūlė pasodinti vieno iš brolių, Vincento Montvilos, gyvenimo atradimą - 1879 m. atrastą obelį, 1893 m. Varšuvoje „Ogrodnik Polski“ sodininkų susirinkime pavadintą veislę jos daugintojo garbei – „Montvilinis“ (lenk. *sin. Montwiłłówka*).⁶ 2024 m. rugsėjo 25 d. „Montvilinio“ paieškos Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sode, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centre (LAMMC) bei kitose Lietuvos medelynuose. Dėl „Monvilinio“ buvo sukelti visi mokslo centro LAMMC skyriai Bibtuose.

2024 m. birželio 17 d., posėdis dėl Montvilų atminimo akmens Jonavos rajono savivaldybės J. Ralio salėje : iš kairės: S. Montvilaitė - Radovanovich, G. Narbutaitė - Kontrimė, D. Petrikėnienė, V. Koženiauskienė, kun. R. G. Skrinskas (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. birželio 17 d., posėdyje Šėtos parapijos klebonas R.G. Skrinskas ir ūkininkas R. Volbergas (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. rugsėjo 30 d. pasiekė jaunojo daktaro Aurelijaus Starkaus elektroninis laiškas: „Kolegos persiuntė Jūsų laišką dėl Montvilinio. Patikslinkite, Jums reikia skiepūglio, ar jau padauginto medelio? Šią veislę obelių kolekcijoje

Traskauskienė, Aida Židžiūnė, Remigijus Osauskas, Giedrė Narbutaitė – Kontrimė, Daiva Petrikėnienė, Valda Koženiauskienė, Vaidas Zakarauskas.

⁵ <https://rip.ie/death-notice/prof-alex-montwill-dublin-blackrock-183763>, <https://m.independent.ie/news/alex-montwill/29260138.html>.

⁶ <https://mokslolietuva.lt/2024/12/montvilinis/>

mes turime. Ši veislė nėra dauginama, todėl negalime pasiūlyti jos įsigyti". Jis taip pat pasiūlė pasiskambinti medelyno eksperimentinės bazės vedėjui Česlovui Paulauskui.

2024 m. spalio 7 d. A. Narkevičius ir S. Montvilaitė - Radovanovich nuskriejo tiesiu keliu į Babtus (Kauno rajonas). Kokios staigmenos laukė Babtuose, galime sužinoti perskaitę S. Montvilaitės – Radovanovich facebook'o postą: „Oho kokia dienele! Babtų sodininkystės institute ieškome „Montvilinio“. Tai sena obuolių rūšis, išvesta Vincento Montvilo, garsaus Lietuvos pomologo (1846-1903). Nemaniau, kad rasime, galvojau išnykusi. Pasirodo, jie turi dvi jaunas obelis ir dvi senas. Važiuojam į sodus, padedami agronomo Aurelijaus Starkaus su bendrakeleiviu ir kolega Artūru Narkevičiumi neriname tarp eilių, eilių naujų ir virš 700 senų rūšių obelių su įvairiaspalviais vis dar kabančiais obuoliais. Babtų sodininkystės ūkis didžiausias valstybinis sėklinių ir kaulavaisių sodinukų ūkis Lietuvoje. Jaudulys prasideda."

2024 m. spalio 7 d., A. Narkevičius, dr. A. Starkus Babtų medelyne (S. Montvilaitės-Radovanovich nuotrauka)

Kai 2024 m. spalio 17 d. Mitėniškių dvare prasidėjo žemės kasimo darbai atminimo akmeniui, buvo pagalgvota ir apie „Montvilinį“, kuris bus pasodintas tik po kelerių metų.

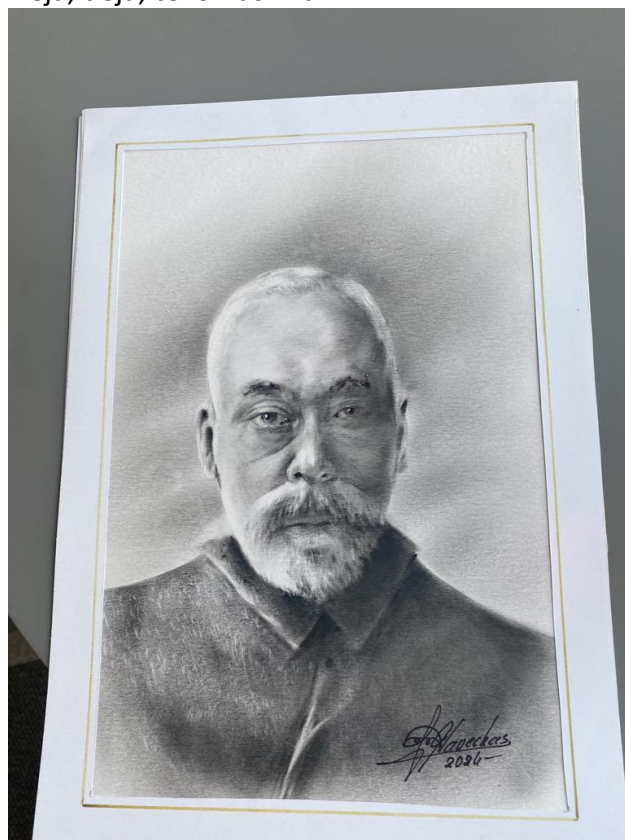
ALEKSANDRO MONTVILOS NUOTRAUKOS PAIEŠKA

Kaip jau minėjome anksčiau, visą 2024 m. vasarą vyko atminimo akmens, skirto broliams Montviloms atminti, projekto derinimo ir įrengimo darbai. Visi labai tikėjosi, kad jis bus pastatytas iki 2024 metų pabaigos.

2024 m. rugpjūčio pabaigoje šalia akmens A. Narkevičius ir S. Montvilaitė - Radovanovich nutarė pastatyti informacinę lentą ir išleisti lankstinuką apie brolius Montvilas. Informacinės lentos ir lankstinuko darbus finansavimo S. Montvilaitė - Radovanovich.

Lankstinuko lietuviškuoju tekstu bei jo vertimais rūpinosi A. Narkevičius ir S. Montvilaitė – Radovanovich. dr. J. Puišo

patikslino Šėtos parapijos vietovių (Mitėniškių, Pakščių, Pauliukų, Normainių) originalius pavadinimus lenkų ir anglų kalba, pasiremddama Šėtos parapijos metrikomis, gyventojų surašymais, suskaitmenintais elektroninėje archyvo informacinės sistemos Skaitmeninėje skaitykloje (<https://eais.archyvai.lt/>). Tekstas lietuvių, lenkų ir anglų kalbomis buvo parengtas, tačiau trūko vieno, Aleksandro Montvilos, atvaizdo! Labai daug vilčių turėjo A. Narkevičius. Jis tikėjosi surasti A. Montvilos portretą ar nuotrauką Ukmergės kraštotyros muziejuje. Deja, deja, teko nusivilti.

2024 m. spalio 6 d., dailininkas Jonas Glaveckas, Aleksandro Montvilos portretas (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. rugpjūčio 30 d. A. Narkevičius nudžiugino bičiulius, kad A. Montvilos nuotrauka greičiausiai pasieks iš Airijos. 2024 m. rugsėjo 25 d. gautoji iš Dublino Aleksandro Montvilos nuotrauka iš nekrologinės kortelės buvo neryški. S. Montvilaitės – Radovanovich paprašytas jos giminaitis - dailininkas Jonas Glaveckas nupiešė Aleksandro portretą. Stendo ir lankstinuko maketą parengė UAB „Orglita“ (<https://www.facebook.com/orglita/>).

ATMINIMO AKMENS GIMIMAS

2024 m. rugsėjo pradžioje (pagal A. Narkevičių rugsėjo 3 d.) akmuo, skirtas Montvilų atminimui, iš Rizgonių karjero jau buvo UAB „Arstonas“ dirbtuvėse, Koncepte⁷. 2024 m. rugsėjo 20 d. matome iš A. Narkevičiaus nuotraukų, padarytų minėtose dirbtuvėse, kad atminimo lenta jau paruošta. Juodoje granitinėje plokštėje buvo iškaltas bajorų Montvilų giminės herbas „Kolona“, Montvilų nuopelnai Lietuvai, vardai bei gimimo ir mirties metai. Beliko tik parengti pamatus anksčiau minėtosios komisijos parinktoje vietoje, buvusioje Mitėniškių dvaro teritorijoje, ir pritvirtinti akmenį su plokšte.

Nors vieta brolių Montvilų atminimo akmeniui buvo parinkta komisijos, 2024 rugsėjo 26 d. A. Narkevičius paprašė dr. J. Puišo kreiptis į Jonavos rajono savivaldybę (Statybos ir

remonto skyriaus vedėją A. Musteikį), kad būtų parinkta kita Montvilų akmens vieta (tolėliau nuo kelio į dvaro gilumą – redaktoriaus pastaba), nes S. Montvilaitei - Radovanovich nepavyko įtikinti apie vietos pakeitimą.

Informacinė lenta, skirta broliams Montviloms prie atminimo akmens buv. Mitėniškių dvare (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. rugsėjo 27 d. dr. J. Puišo parašė laišką Šėtos klebonui kun. R. G. Skrinskui su prašymu aukoti Šv. Mišias Šėtos Švč. Trejybės Montvilų atminimo akmens pašventinimo dieną. Kunigas paprašė dr. J. Puišo paklausti užsienyje gyvenančios Montvilų šeimos, ar jie neprieštarautų dėl kalvio darbo kryžiaus arba saulutės, kuri galėtų puošti atminimo akmenį ir, gavus Montvilų palikuonių sutikimą, kreiptis į Jonavos rajono savivaldybės administraciją. Montvilos džiugiai sutiko šią žinią ir pabrėžė, kad Montvilos, gyvendami skirtingose kontinentuose, yra ištikimi Romos katalikų bažnyčiai.

2024 m. rudenį buvo kupinas nerimo ir Jonavos rajono savivaldybėje bei Žemųjų seniūnijoje. 2024 m. rugsėjo 27 d. laikinuoju Jonavos meru patvirtintas nuo pareigų nušalinto Mindaugo Sinkevičiaus tėvas Rimantas Sinkevičius. Ilgametis Jonavos rajono savivaldybės Žemųjų seniūnas Faustas Pilipavičius pranešė apie išėjimą į pensiją.

2024 m. spalio 13 d. įvyko Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai. Buvęs Seimo narys, socialdemokratas Eugenijus Sabutis buvo išrinktas vienmandatėje Jonavos (Nr. 60) apygardoje I ture. Suformavus LR Vyriausybę jis buvo paskirtas LR Susisiekimo ministru. Įdomu, tai, kad šiandieninė LR Susisiekimo ministerija (Gedimino pr. 17, Vilnius), įsikūrusi Juozapo Montvilos name (<https://on.lt/juozapas-montvila>). 2024 m. lapkričio 13 d. Jonavos rajono savivaldybės taryba trečiadienį laikinuoju rajono meru paskyrė tarybos narį Povilą Beišį.

⁷ UAB „Arstonas“ yra registruota Prauliuose, direktorius Arvydas Ivanauskas)

2024 m. spalio 13 d., įvažiavimas į Mitėniškių dvarą, o tolumoje, šalia eglės, iškilis paminklas Montviloms (R. Volbergo nuotrauka)

Laukdami Montvilų atminimo akmenų pašventinimo iškilmių datos „Montvilų savanoriai“ rūpinosi ir kibo į darbus. A. Narkevičius - stendu ir lankstinukais, R. Volbergas tvarkė sausus krūmus, vėtrų nulaužtas medžių šakas prie įvažiavimo ir apie paminklo, Žeimių seniūnijos vyrai išpjovė krūmus, o taip pat nutinkavo ir nudažė Šv. Mergelės Marijos paminklą prie įvažiavimo į Mitėniškių dvarą, dr. J. Puišo parašė straipsnius apie Aleksą ir Vincentą Montvilus, kurie buvo paskelbti „Mokslo Lietuvoje“⁸. Sigita Montvilaitė - Radovanovich rūpinosi Montvilų atvykimu į Lietuvą ir jų būsimomis kelionėmis po Montvilas menančias vietas ir dėl iškilmių dienos datos.

UAB „Arstonas“ vyrai kibo į darbą. 2024 m. spalio 8 d. numatytoje vietoje iškasus duobę paminklo pamatui buvo sudėta armatūra, sukaltos lentos ir supiltas betonas. 2024 m. spalio 17 d. Mitėniškių dvaro horizonte pasirodė žalias sunkvežimis su krano strėle. Pagaliau buvo atvežtas Montvilų atminimo akmuo su lenta. Viskas buvo sėkmingai iškelta ant padėklo. Nuėmus lentas, pašiurkštinus, kad geriau sukibtų paviršius, užpylus skiedinio, kranas, vyrams prilaikant lynus, pakėlė akmenį ir pastatė jį jam skirtą vietą. Po kelių akimirkų, gulsčiuku patikrinus stovėjimo lygį, pagaliau akmuo buvo „paliktas ramybėje“, Mitėniškių dvaro parko prieigose.

2024 m. spalio 17 d., paminklo montavimo darbai (R. Volbergo nuotrauka)

2024 m. spalio 22 d. vyrukai apie atminimo akmenį surezgė metalo voratinklį ir sudėjo akmenį su cemento skiediniu stačiakampio forma. O jau kitą dieną Žeimių seniūnijos vyrai atvežė apsaugos juostą ir ją apjuosė paminklo apsaugos zoną. Kiek vėliau, prie paminklo atvežus juodžemio, buvo išlygintos prieigos.

2024 m. spalio 31 d. A. Narkevičius su Žeimių seniūnijos ūkvedžiu Sauliumi Boreišiu ir darbininkais pastatė šalia Montvilų atminimo akmenų informacinį stendą.

Kun. R.G. Skrinskas pranešė „Montvilų savanoriams“, kad Montvilų paminklo iškilmės įvyks 2024 lapkričio mėn. 29 d. 12 val., kurias organizuoja Žeimių seniūnas Faustas Pilipavičius.

2024 m. spalio 17 d., paminklas jau savo vietoje. Paminklo iniciatorius Šėtos parapijos klebonas R.G. Skrinskas (antras iš kairės) (R. Volbergo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 27 d. Jonavos rajono savivaldybės Grigorijaus Kanovičiaus viešosios bibliotekoje salėje (Žeimių g. 9, Jonava) vyko Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Kauno teritorinio skyriaus organizuotas susitikimas su Jonavos rajone esančių dvarų sodybų savininkais.

2024. rugsėjo 20 d., akmuo ir lenta su giminės herbu dirbtuvėse (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. lapkričio 22 d., įrengtos krypties rodyklės nukreipia lankytojus nuo Švč. Mergelės Marijos koplytėlės iki Montvilų atminimo akmenų. (R. Volbergo nuotrauka)

⁸ <https://mokslolietuva.lt/2024/12/karo-vaikas/>,
<https://mokslolietuva.lt/2024/12/montvilinis/>

„Montvilų savanorė“ dr. Judita Puišo iš anksto pateikė aktualius siūlymus raštu dėl Montvilų giminės Mitėniškėse: 1. koplytėlės istoriniai ir 2. dvaro ir parko apsaugos zonų nustatymas dėl pramoninės technologinės veiklos; 3. istorinių ir archeologinių tyrimų finansavimas ir sklaida; 4. dvaro sodo - parko atkūrimas.

Susirinkime buvo aptartos dvarų išsaugojimo galimybės, tvarkybos procedūros, priežiūros darbų eiga. Susirinkime Mitėniškių dvarą atstovavo R. Volbergas.

RODYKLĖS Į MITĖNIŠKIŲ DVARĄ

2024 m. spalio 29 d. kunigas R. G. Skrinskas elektroniniu laišku kreipėsi į Jonavos rajono savivaldybės komisijos narius, administraciją, „Montvilų savanorius“ (savanoriai - kun. R. Skrinskas, S. Montvilaitė - Radovanovich, A. Narkevičius, dr. Judita Puišo): „**Yra Jonavos rajone žmonių, kurie dirba kultūros baruose. Taip pat Jonavos r. ir pačioje Jonavoje yra žmonių, kurie domisi istorija, kultūra, paveldu. Jonavos savivaldybės valdininkai iki šiol nieko neatrašė į paklausimą dėl konferencijos Juozapo Montvilos gimimo 175 m. organizavimo, nei konferencijos surengimo parėmimo finansais.**

Teko įdėti nemažai pastangų, t. y. 7 metus rašyti raštus, rinkti žmonių parašus, kad pastatytų kelio rodyklę į Baro konfederatų koplytėlę. Per du metus Savivaldybė pastatė paminklą, bet rodyklės į tą vietą nepastatė. Ar kas nors iš Jūsų galėtų kreiptis į Jonavos laikinąjį merą ir savivaldybę, kad įrengtų informacinį kelio ženklą 628 - Krypties rodyklę į lankytiną vietą – Juozapo Montvilos gimtinę?

Kreiptis reikėtų oficialiu laišku - prašymu, o ne pasikalbėjimu, kuris juridškai nieko nereiškia ir neįpareigoja. Ir gal kas nors paaiškintų, kodėl valdžios tarnautojai ir nuo valdžios malonės priklausantys žmonės yra tokie bailūs ir be iniciatyvos? Juk kai kas yra atsakingas už tuos barus, įpareigotas rūpintis tos teritorijos paveldu ir nieko nedaro. Reikia juos ir už juos stumti reikalą?

Pagarbiai, kun. Robertas Skrinskas”

Tai paskatino dr. J. Puišo parašyti elektroninį laišką Jonavos rajono laikinajam merui Rimantui Sinkevičiui, administracijos direktoriui Valdui Majauskui, Švietimo, kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininkei Vijolei Šadauskienei dėl minėtojo kelio ženklo įrengimo bei planų surengti mokslinę konferenciją, skirtą J. Montvilai, minint jo 175-erių gimimo jubiliejų. Pagalbos buvo kreiptasi taip pat į Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Kauno teritorinio skyriaus vyriausiąją specialistę Astą Naureckaitę. Atsakymas buvo gautas tik iš Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos Kauno teritorinio skyriaus 2024 m. lapkričio 22 d.

Kaip prisimena R. Volbergas: „Besidarbaujant Mitėniškių dvaro sandėlyje, ryte, netoli šilo, išgirdom triukšmą. Išėjom laukan, kai netikėtai, kaip sniegas iš giedro dangaus, kelyje iš Žeimių į Šėtą darbavosi kelininkai – grėžė grąžtu žemę ir kalė stulpelius kelio ženklams abipus įvažiavimo į dvarą“. R. Volbergas suskubo pasidalinti žinia su „Mitėniškių savanoriais“. „Nejaugi Montvilų

savanorių prašymas išgirstas?!“ – išgirdusi žinią, rašė dr. Judita Puišo.

2024 m. lapkričio 22-oji stebuklas įvyko – išdygo informaciniai kelio ženklai Nr. 628 „MITĖNIŠKIŲ DVARO SODYBOS FRAGMENTAI 0,1“, nukreipiantys į brolių Montvilų gimtinę.

Montvilų atminimo akmuo Mitėniškių dvare ir informacinis stendas (A. Narkevičiaus nuotrauka)

MONTVILŲ AINIŲ ATVYKIMAS

Prasidėjo laukimo ir nerimo metas. Likus vos kelioms dienoms iki Montvilų ainių atvykimo iš Airijos, Prancūzijos ir Belgijos, 2024 m. lapkričio 25 d., pusę šešių ryto netoli Vilniaus oro uosto sudužo DHL kompanijos gabenęs siuntas krovininis lėktuvas, skridęs iš Vokietijos.

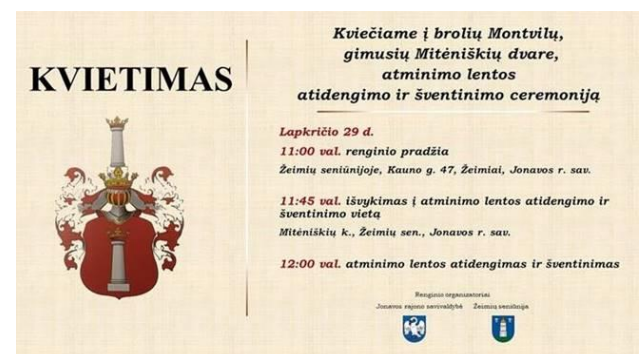
Iškilo dilema ar skraidys į Lietuvą lėktuvai? Ar Montviliukai galės atvykti į iškilmes? Visų džiaugsmui lėktuvų skrydžiai buvo atnaujinti. 2024 m. lapkričio 27 d. po pietų į Kauną atskrido Aleksandro Montvilos provaikaičiai: Helen ir Paul Montwill, o vėlai vakare į Vilnių atskrido Vincento Montvilos provaikaičiai: George O'Rourke iš Paryžiaus ir dr. John O'Rourke Briuselio.

IŠKILMĖS PRIE MONTVILŲ ATMINIMO AKMENS MITĖNIŠKIŲ DVARE

Ir štai atėjo ilgai lauktoji, 2024 m. lapkričio 29-oji. Iškilmių dalyviai, sukviesti Jonavos rajono Žeimių seniūno Fausto Pilipavičiaus, susirinko 11 val. Jonavos rajono savivaldybės Žeimių seniūnijoje susipažinti ir padiskutuoti. Pasistiprinę sumuštiniais, sausainiais bei kava ir arbata svečiai išvyko į buvusią Mitėniškių dvarvietę. Kelią į dvarą rodė naujai įrengtos rodyklės bei atnaujinta Mitėniškių Švč. Mergelės Marijos koplytėlė. Skarotų eglių užuovėjoje, prie brolių Montvilų atminimo akmens, uždengto austiniu lininiu audeklu ir perjuostu Lietuvos trispalvės juostele, svečius pasitiko tautiniais rūbais apsirendžiusios Jonavos r. Žeimių mokyklos - daugiafunkcinio centro aštuntos klasės moksleivės su mokyklos vėliava ir istorijos mokytoja Valentina Zujevaite, kurie buvo atvykę į iškilmes geltonuoju autobusiuku.

Iškilmėse dalyvavo Aleksandro ir Vincento Montvilų palikuonys: Paul ir Helen Montwill iš Dublino ir Šanono, John ir George O'Rourke iš Briuselio ir Paryžiaus, Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės giminių asociacijos, Lietuvos lenkų sąjungos bei Jonavos rajono savivaldybės atstovai, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Kauno teritorinio skyriaus atstovė Asta Naureckaitė ir svečiai iš Kauno, Vilniaus, bet ir Šėtos, Juškonių, Pauliukų apylinkių. Renginį vedė Jonavos rajono savivaldybės Žeimių seniūnas F. Pilipavičius savo

paskutiniąją seniūnavimo dieną. Seniūnas atidengė atminimo akmenį, pašventino Šėtos Švenčiausiosios Trejybės parapijos klebonas kunigas R. G. Skrinskas. Žeimių seniūno pakviestas, į susirinkusiųjų vidurį atėjo kraštotyrininkas iš Žeimių A. Narkevičius trumpai supažindino iškilmių dalyvius su brolių Montvilų istorija. Montvilų giminės Lietuvoje atstovė S. Montvilaitė - Radovanovich padėjo Montvilų vardu visiems susirinkusiems bei pristatė Montvilų palikuonis, atvykusius iš užsienio. Lietuvos Lenkų sąjungos skyriaus Vandžiogalos filialo pirmininkas Ričardas Jankauskas pasveikino dalyvius lenkų kalba, priminė kokie buvo brolių Montvilų gyvenimo siekiai bei patarė nepamiršti, kad Vandžiogalos Švč. Trejybės bažnyčios šventoriuje taip pat palaidoti Montvilos.

Brolių Montvilų atminimo akmens atidengimo ir šventinimo iškilmių plakatas ir kvietimas

Keturias baltas rožes prie atminimo akmens padėjo Liukrecija Navickienė ir perdavė sveikinimus nuo Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kilmingų šeimų asociacijos (Stowarzyszenie Rodów Wielkiego Księstwa Litewskiego), kurios buveinė Varšuvoje (Lenkijoje) pirmininkės Iwonos Zawišos-Chrzanovskos (Iwona Zawisza-Chrzanowska). Dailininkas Jonas Glaveckas papasakojo Aleksandro Montvilos portreto atsiradimo istoriją. Dr. J. Puišo padėjo visiems, susirinkusiems svečiams pristatydamą Montvilų palikuonių mokslo aukštumas, skatino moksleivius būti žingeidžiais, siekti mokslo aukštumų ir sekti žymaus Airijos profesoriaus Alex Montwill pavyzdžiu bei paprašė ūkininką R. Volbergą padalinti po dalelę „didelio dėkui“ (mažus AB „Rūtos“ šokoladukus „Ačiū“) visiems susirinkusiems bei perdavė Žeimių moksleiviams maišelį saldainių, skirtą laukiantiems Žeimių

mokykloje - daugiafunkciniame centre sugrįžtančių brolių ir sesių iš Mitėniškių iškilių. Prof. Alex Montvilos sūnus Paul Montwill, paskutinis tiesioginis vyriškosios linijos Montvilų palikuonis, pasisakydamas priminė, kad tėtis buvo ne tik puikus dėstytojas, skaitė paskaitas Dublino universitetiniame koledže 60 metų, buvo mokslo populiarintojas, parašė dvi knygas apie šviesą ir kvantinę fiziką, parengė daugiau kaip 150 laidų Airijos radiui apie fiziką, dirbo CERN ir FERMILAB tyrimų centruose, „pagavo“ kartu kolegomis „žavųjį“ kvarką, bet ir atstovavo Airiją Pasaulio šachmatų ir bridžo čempionatuose. Paul sakė, kad nors tėčio nebėra daugiau kaip dešimtmetį šioje žemelėje, bet Tėčio Alex Montwill dvasia kartu su mumis. Ji didžiuojasi, kad Montvilų vardas vis dar skamba Lietuvoje.

Vincenzo Montvilos provaikaičiai broliai John and George O'Rourke padėjo susirinkusiems už nepaprastą atmosferą ir šilumą, pažymėjo, kad būnant čia, Mitėniškėse, atgyja Tėčio Juozapo O'Rourke, gimusio Vaivadiškių dvare (dab. Siesikų seniūnija), studijavusio Šveicarijoje ir Vytauto Didžiojo universitete Kaune, pasakotos istorijos Monrealyje (Kanada) ir matytas vaizdas, kai melancholiškas tėtis,

vaikščiodamas Kanados miškais kartu su šunimi, dažnai nubraukdavo ašarėlę.

REIKIA GRAŽINTI IŠ TREMTIES VLADISLAVĄ MONTVILĄ Į TĖVYNĘ

Prieš daugelį metų „užsikrėtęs Montviloms“ Mitėniškių puoselėtojas ūkininkas Raimundas Volbergas priminė apie Mitėniškių dvaro paskutinįjį šeimininką Vladislavą Montvilą, kuris buvo kalintas, ištremtas bei mirė Archangelsko srityje, pakvietė į Vladinės Mitėniškių dvare, kurios įvyks 2025 m. birželio 27 d., paminint Vladislovo Montvilos 140 metų gimimo jubiliejų bei jo žmoną Mariją ir apžiūrėti prie senojo Mitėniškių dvaro sandėlio nedidelę parodėlę, skirtą broliams Montviloms.

PADĖKA

Brolių Montvilų atminimo akmenis atidengimo ir pašventinimo iškilmės užbaigė Žeimių seniūnas F. Pilipavičius, kuris padėjo kun. R. G. Skrinskui už iniciatyvą, Jonavos rajono savivaldybei už pagalbą įrengiant atminimo akmenį ir rengiant iškilmės, visiems savanoriams už geranoriškumą ir paramą, visiems susirinkusiems už laiką padovanotą broliams Montviloms. Po renginio dalyviai taip pat aplankė Baro konfederacijai atminti Normainių dvaro koplyčią, pasimeldė, uždegė žvakutes ir

padėjo gėlių Montvilų panteone Šėtos ir prie Montvilų koplyčios Pagirių kapinėse, aplankė nykstantį Montvilų dvarą Vaivadiškėse (Siesikų sen. Ukmergės raj.) bei pasivažiavo senojo sodo obuoliais.

Dėkojame visiems Montvilų savanoriams, prisidėjusiems prie brolių Montvilų atminimo atsiradimo akmenis Mitėniškėse, pagerbiant ir įamžinant Didįjį Lietuvos Labdarį Juozapą Montvilą, idėjos autoriui Šėtos parapijos klebonui kun. R. G. Skrinskui, Jonavos rajono savivaldybei už šios idėjos įgyvendinimą, UAB „Arstonas“ už atminimo akmenis gamybą ir pastatymą, UAB „Orglita“ už stendo ir lankstinukų maketavimą ir gamybą, Jonavos rajono savivaldybės Žeimių seniūnijai, buvusiam seniūnui F. Pilipavičiui, ūkvedžiui S. Boreišai ir jo vyrams, Jonavos r. Žeimių mokyklos - daugiafunkcinio centro aštuntos klasės moksleiviams ir mokytojai V. Zujevaitei, vietos gyventojams už parodytą dėmesį ir pagalbą.

„Montvilų savanoriai“: kun. **Robertas Gedvydas Skrinskas, Raimundas Volbergas, Artūras Narkevičius, dr. Judita Puišio.**

IŠKILMĖS PRIE MONTVILŲ ATMINIMO AKMENIS MITĖNIŠKIŲ DVARE

2024 m. lapkričio 29 d., iškilių dalyviai prie Montvilų atminimo akmenis. Iš kairės: A. Narkevičius, F. Pilipavičius, P. Abramowicz, J. Glaveckas, R. Volbergas, Z. Pilypienė, dr. J. Puišio, R. Urbanavičiūtė - Aleknavičienė, S. Montvilaitė – Radovanovich, Paul Montwill, George O'Rourke, dr. John O'Rourke, kun. R. G. Skrinskas, Helen Montwill, A. Naurekaitė, Liukrecija Navickienė, A. Rinkevičius, B. Aleksiūnienė, D. Vazgienė, V. Zujevaite, V. Šadauskienė, J. Jankulskas, N. Leonavičienė ir A. Šidlauskas (A. Narkevičiaus įpareigoto asmens nuotrauka).

2024 m. lapkričio 29 d., Vincento Montvilos provaikaičiai George O'Rourke, dr. John O'Rourke ir viešnia iš Vilniaus dr. Beata Aleksiūnienė Žeimių seniūnijos salėje (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d., kunigas R. G. Skrinkas, Z. Pilypienė, dr. John O'Rourke, George O'Rourke Žeimių seniūnijos salėje (R. Jankausko nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d., iškilmų dalyviai (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d., Montvilų ainiai (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d., iškilmų dalyviai (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d., kun. R.G. Skrinkas sako prakalbą prie Montvilų atminimo akmens (J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. Jonavos rajono Žemių mokyklos - daugiafunkcinio centro aštuntos klasės moksleiviai Iškilių dalyviai (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. kraštotyrininkas A. Narkevičius pristato nuveiktus darbus (R. Volbergo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. Iškilių organizatorė Sigita Montvilaite – Radovanovich (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. Aleksandro Montvilos provaikaičiai iš kairės: Paul ir Helen Montwill bei Iškilių organizatorius A. Narkevičius (dr. J. Puišo nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. dr. John O'Rourke (klausosi brolio), dr. J. Puišo (vertėjauja) ir George O'Rourke sako kalbą (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. Iškilių organizatorė dr. Judita Puišo tarė sveikinamąjį ir padėkos žodžius (A. Narkevičiaus nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. iškilių organizatorės Sigitos Montvilaitės – Radovanovich asmenukė kartu su Paul ir Helen Montwill (S. Montvilaitės – Radovanovich nuotrauka)

2024 m. lapkričio 29 d. Liukrecijos Navickienės asmenukė su svečiais prie Montvilų nuotraukų parodos, Mitėniškių dvaro svirno (L. Navickienės nuotrauka)

Karas Ukrainoje

Karo pragaras dega jau treči metai Ukrainoje. 2022 m. vasario 24 d. Rusijos kariuomenė trimis kolonomis įsiveržė į Ukrainą. Kilo įnirtinga kova dėl Ukrainos sostinės Kijevo, kur rusai buvo atmušti daugybės ginkluotų gyventojų tik automatais. Didvyriška kova už kiekvieną žemės lopinėlį užvirė Kijevo priemiesčio oro uoste Hostomelyje su Rusijos desantininkais, kurie arba žuvo, arba turėjo atsitraukti.

Atsiradus modernesnių priešlėktuvinės gynybos ginklų, pradėjo kristi ir rusų sraigtasparniai bei lėktuvai, kurį laiką viešpatavę ore. Toliau įvyko civilių gyventojų žudynės Kijevo priemiesčiuose Buchoje, Irpynėje, Borodiankoje bei Charkovo priemiestyje Iziume. Rusijos kariuomenės vadovybė tikėjosi, kad juos bent jau pasienio mieste Charkove (II-asis miestas Ukrainoje pagal dydį) sutiks su duona ir druska daugybė rusakalbių ukrainiečių ir vietos rusų gyventojų. Ukrainiečiai Charkove atsilaikė. Deja, uostamiestis Mariupolis krito, o „Azovstal“ plieno liejykloje 2000 ukrainiečių pasitraukė į požemius gintis ir toliau, nors be atvangos krito rusų bombos, raketos iš lėktuvų ir Juodosios jūros karinių laivų. Kova buvo nelygi, tad visus išlikusius, išsekusius didvyrius pats Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis paragino išeiti ir evakuotis. Pasaulis pamatė XXI a. didvyrius nuotraukose ir kino dokumentikoje. Palaipsniui, vykstant belaisvių pasikeitimams tarp rusų ir ukrainiečių, didžioji dauguma išsekusių, bet nenugalėtų vyrų bei moterų grupėmis grįžo namo.

Į Kijevą nusidriekė 60 km ilgio rusų kariuomenės vilkstinė, pastebėta 4-ąją karo dieną. Ukrainiečiai galiausiai suvokė tragišką situaciją, kai 15-etis vaikinukas pakėlęs radijo bangomis valdomą droną, pamatė visą rusų kariuomenės koloną, judančią Žytomyro greitkelio link Kijevo. Jis buvo vienintelis regione, turintis veikiantį droną ir juo nustatęs konvojaus

GPS koordinates vos per 2 km nuo savo buvimo vietos. Ukrainos kariškiai sunaikino okupantų koloną prie Berezikos, maždaug už 40 km į vakarus nuo Kijevo.¹ Kijevas atsilaikė, o rusai atitraukė savo pajėgas ir kovos užvirė Donbase.

Turkija suteikė Ukrainai naujuosius bepiločius dronus „Bayraktar“, kurių vieną iš jų už 5 mln eurų nupirko ir Lietuvos visuomenė, paaukojusi pinigų. Dronai tapo XXI a. ginklu, naikinančiu tiek tankus, tiek karinius, naftos rezervuarų objektus už šimtų, o laikui bėgant ir tūkstančių kilometrų, nusikridę net į Rusijos teritoriją, kai kovos vyksta daugiau kaip 1000 km ilgio fronte.

ŽINIOS IŠ PASAULIO

Ukrainiečiai pagaliau įgijo savo tautinę savastį viso pasaulio akyse, gaunantys paramą ne tik ginklais, transportu, maistu, bet ir būstu visame pasaulyje. Deja, prieš karą Ukrainos piliečių, 2021 m. buvo apie 43,85 mln. gyventojų, o vykstant karui, namus buvo priversti palikti ir pasitraukti į svečias šalis, kaip Lenkiją ar mūsų Lietuvą. Ukrainos ateities institutas nurodė, kad 2023 m. birželio mėnesį Ukrainoje gyveno 29 mln. gyventojų. Rusija ir Ukraina prarado 1 milijoną žmonių, kurių didžioji dalis žuvo, kiti – buvo sunkiai suluošinti. Donbasas, miestas po miesto, yra beveik rusų kariuomenės užimtas. Esamos Ukrainos atominės elektrinės tapo didesnės pasaulinės atominės karo eskalacijos dalimi. Deja, rusai susprogdino Kachovkos hidroelektrinės užtvanką, 2023 m. birželio 6 d., kuri palaikė didžiausios Europoje Zaporožės atominės elektrinės stabilumą. Potvyniui užliejus pietinę Ukrainos dalį, šioje teritorijoje kilo milžiniška humanitarinė ir ekologinė katastrofa.² Karas įsiplieskė ir į pačią Rusiją, kai Ukrainos pajėgos įžengė į Rusijai priklausančią Kursko sritį. 2024 m. pabaigoje prasidėjo oficialios kalbos apie galimas taikos derybas. Greičiausiai bus keičiamos Europos Sąjungos ir Amerikos taikytos ekonominės sankcijos Rusijai, prie kurių prisidėjo ir Lietuvos Respublika.

Sirijos pilietinis karas

Sirijos pilietinis karas galiausiai pasiekė apogėjų. Ilgametis Sirijos vadovas Bašaras al-Asadas buvo nuverstas 2024 m. gruodžio 8 d. po islamistų vadovaujamų sukilėlių žaibiško Damasko puolimo. Pats diktatorius pabėgo Rusijon, į Maskvą. Karo veiksmai tęsėsi 13 metų.

Dar 1970 m. Sirijos gynybos ministras Hafezas al-Asadas paėmė valdžią, po to pasiskelbė prezidentu ir poste išbuvo iki 2000-ųjų metų. Deja, jo įsakymu 1982 m. įvyko Hamos žudynės, kurių metu žuvo daugiau nei 10 000 žmonių. Mirus prezidentui, jo vietą užėmė jo sūnus Bašaras al-Asadas, iš kurio buvo tikėtasi demokratinių reformų.

2011 m. pradžioje Sirijoje prasidėjo taikūs protestai, kuriuos paskatino Arabų pavasaris.³ Manoma, kad susirėmimai Libane išprovokavo sukilimą Sirijoje. Bašaro al-Asado vyriausybei ėmus slopinti protestus jėga, protestai peraugo į ginkluotą konfliktą. Į pilietinį karą įsivėlė Sirijos vyriausybė, Sirijos sukilėlių aljansas, kurdų kovotojai, Islamo radikalai ir Islamo valstybė, kurią rėmė užsienio savanoriai ir samdiniai. Siriją draskė ne tik politinė, bet ir etninė, religinė nesantaika. Manoma, kad apie 2,6 mln. Sirijos piliečių emigravo į užsienį kaip karo pabėgėliai, 9 mln. žmonių neteko savo namų ir blaškosi po šalį. Sirijos pabėgėliais buvo pasinaudota 2021 m., siekiant sukelti migrantų krizę Europos Sąjungoje, kai atvykusius į Baltarusiją, juos Baltarusijos režimas pradėjo stumti per sienas į Lietuvą, Latviją ir Lenkiją.

Amerikos prezidentas ir vėl D. Trampas

Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) 47-uju prezidentu vėl išrinktas Donaldas Trampas, 2024-11-08, rinkimuose, užsitikrinęs 301 rinkikų balsą prieš Kamalą Haris – 226. Po prezidento inauguracijos, 2025-01-20, pakeitė prezidentą Joe Bideną. Jo šūkis – „Amerika pirmiausia“ (America first). JAV – galingiausia NATO narė, o jos politika turės įtaką karo baigčiai Ukrainoje

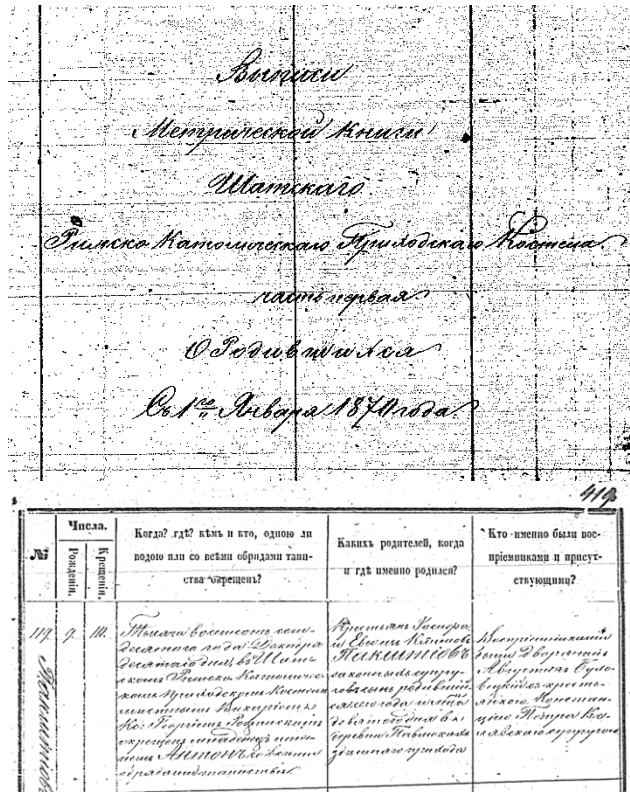
¹ 15-etis berniukas, naudodamas droną, padėjo Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms naikinti okupantų konvojų. Vakarų ekspresas, 2022-06-08

² V. Zelenskis: Kachovkos užtvankos susprogdinimas buvo vienas skaudžiausių nusikaltimų. Kauno diena, 2024-06-06

³ Arabų pavasaris – demonstracijų, protestų ir karų, įvykusių arabų pasaulyje, banga, prasidėjusi 2010-12-18. Revoliucijos įvyko Tunise, Egipte, Jemene ir Libijoje.

Atsiminimai apie kunigą Antaną Pakštį

Įprastai apie kraštiečių kunigą Antaną Pakštį yra rašoma, kad gimė 1870 m. gruodžio 10 d. Šėtos parapijoje, Pauliukų kaime, Vilkmergės apskrityje (*rusų k. Вилкомирский уезд*), tačiau atrasti šaltiniai archyvuose užfiksavo: 1870 m. gruodžio 9 d. Pauliukų kaime valstiečių teisėtųjų sutuoktinių Juozapo ir levos iš Klimų Pakščių šeimoje gimė vaikelis, kuris pakrikštytas 1870 m. gruodžio 10 d. Šėtos Romos katalikų parapijinėje bažnyčioje vikaro kun. Jurgio Rocianskio vardu Antanas. Krikšto tėvai: dvarininkas Augustinas Buchoveckis ir valstietė Konstancija Petro Keliavsko sutuoktinė.

Kun. Antano Pakščio krikšto išrašas Ukmergės dekanato Šėtos Romos katalikų bažnyčios gimusiųjų 1870-aisiais metais knygos (LVIA F669 ap. 1 s.v. 2040 l. 419).

Gatvinis Pauliukų kaimas tuo metu priklausė Mitėniškių dvarui, o Šėtos parapijos bažnyčia buvo nutolusi tik apie 3,5 km atstumu nuo būsimąjo kunigo namų.

Augęs lietuvių šeimoje, Antaniukas nuo pat vaikystės buvo lavinamas lietuviška dvasia, kalbėjo poterius, klausėsi pasakojimų apie Lietuvą. Būsimo kunigo namuose buvo rasti lietuviškų elementorių ir maldaknygių, tėvai ugdė dvasines vaikų vertybes bei pamaldumą. Guvus valstiečių vaikas lankėsi Mitėniškių dvare. Po IV klasių, Antanas Pakštys apsisprendė būti kunigu. Pats kun. Antanas Pakštys 1934 m. VIII 8 d. Kaišiadorių vyskupijos kurijos žiniaraštyje „Žinios apie kunigą“ atsakydamas į 3-ąjį klausimą: „kur, kada ir ko mokėsi igi pastojant į Kunigų seminariją?“, nurodė, kad „Baigęs Šėtos pradžios mokyklą mokinausi privačiai Vilniaus mieste.“ 1893 metais, būdamas 22-ųjų metų, įstojo į Vilniaus kunigų seminariją.

Dvarininko Juozapo Montvilos sesuo Zofija Montvilaitė 1922 m. Montvilų epitafijų Šėtos bažnyčioje grąžinimo klausimu vardijo brolio Juozapo gerus darbus. Vienas jų, pasak jos,

Antanas Pakštys buvo išmokintas kunigu.¹ Be kitų J. Montvilos gerųjų darbų: 1896 metais Šėtoje buvo įsteigta audėjų mokykla „Birutė“ ir įkurtas valstiečių bankas, o dvare - paskolos kasa valstiečiams.

Lietuvai esant carinės Rusijos imperijos sudėtyje, į Vilniaus kunigų seminariją, o taip pat ir Žemaičių vyskupijos seminariją, buvo leidžiama priimti nedidelį skaičių kandidatų. Antanas Pakštys pasirinko Vilniaus kunigų seminariją. Klieriko Antano Pakščio kurse buvo vos 14 studentų. Būsimas kunigas puikiai mokėjo rusų kalbą. Jį taip pat domino istorijos mokslas. Vyras buvo gana inteligentiškas. Besimokydamas I-ajame kurse, Antanas susibičiuliavo su kitais lietuviais būsimais dvasininkais: Vincu Miškiniu, Placidu Šarkauskiu ir Juozapu Kancleriu. Seminarijoje Antanas pasižymėjo kaip ramaus būdo, supratingas studentas, kuris turėjo gerą opinią prieš aukštesnius dvasininkus. 1897 m. A. Pakštys buvo įšventintas ne Vilniuje, o Kaune. Gavęs geras rekomendacijas, paskirtas vikaru į Šv. Jono bažnyčią Vilniuje. 1899 m. buvo perkeltas į Šv. Rapolo bažnyčią. Nors tuo metu pamaldos buvo laikomos lenkų kalba, kunigas A. Pakštys klausė išpažinčių lietuviškai. 1900 m. kun. A. Pakštys buvo perkeltas tarnauti į Punios parapiją, Alytaus apskrityje. Čia steigė parapijiečių brolijas, slaptas daraktorines lietuviškas mokyklėles Gajaucišio, Jurgelionių, Norgėliškių kaimuose ir mokė vaikus. Pats kunigas padėdavo apsirūpinti elementoriais, šelpdavo daraktorius, lankydamasis mokyklėlėse mokė vaikus ir katekizmo.

Kunigas Antanas Pakštys, nuotrauka iš knygos B. Kaluškevičius, K. Minius. Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai. 346 psl.

Palaikė ryšius su bendrakursiu kunigu Placidu Šarkausku, Šv. Mikalojaus bažnyčios Vilniuje klebonu Juozapu Kukta. Lietuviškos spaudos, daugiausia religine tematika gaudavo iš Prienų, Birštono, Jiezno apylinkių knygnešių. Knygas slėpdavo po grindimis zakristijoje ir ant aukšto, o, po to, jas platino tarp chorisčių, kalėdodamas

dalydavo parapijiečiams. Visi vietos gyventojai kalbėjo lietuviškai, išskyrus dvarininkus, todėl atsisakė lenkiškų pamaldų. Už tai buvo skundžiamas kurijai ir valdžios įstaigoms. Per kratą 1901 m. gruodžio mėn. pabaigoje pas kunigą A. Pakštį buvo rastos kelios lietuviškos religinės knygos. Tad, neįtikęs lenkiškai bendruomenei Punioje, kunigas buvo iškeltas į Lydos dekanatą Iščiolnos parapiją Baltarusijoje 1902 metais, kurioje išmoko laikyti pamaldas gudų kalba, ten dirbo 7 metus.² 1909 m. kunigas Antanas Pakštys grąžinamas į Lietuvą ir keliamas į Žaslių parapiją iki 1925 m.

Tuo metu miestelyje vis dar tęsėsi lenkų ir lietuvių nesutarimai. Nors kunigas nuo pat vaikystės buvo lavinamas ir auklėjamas lietuviškai, tarp lenkų ir lietuvių laikėsi neutraliai, stengėsi nepiktinti parapijiečių, savo nepasitenkinimo nerodė ir skundų nerašė. Tačiau dvasininkas aktyviai įsiliojo į miestelio politinį bei ekonominį gyvenimą. Tik atvykęs klebonauti, kunigas Antanas Pakštys įsteigė vartotojų draugiją „Solidarumas“. 1910 m. kunigas paskirtas Paparčių bažnyčios statybos komiteto pirmininku. Atgavus nepriklausomybę, dvasininkas dalyvavo Parapijų - Valsčių komitetų susirinkimuose, buvo vienas iš pirmųjų mitingų iniciatorių. Įvykus susirinkimui Žasliuose, 1918 m. lapkričio mėn., klebonas kalbėjo apie miškų ir valstybės turto saugojimą. Nors bolševikai buvo priešiški nusiteikę prieš tokio pobūdžio mitingą, buvo leista kalbėti tik klebonui Antanui Pakščui.

1897
Kun. Antanas Pakštys, Žaslių par. klebonas
Vilniaus vyskup. nuo bolševikų pabėgęs atvyko
Kaunan apie 10. 4. 19.
Išduota:
approbates ad commor. aud. ad Kanyas
Commoratoriumi mi diceses. 15. 4. 19. Nr. 626.
Kun. Pakštys
Vice-Cancellarius.

„Kun. Antanas Pakštys, Žaslių par. Klebonas Vilniaus vyskupijos nuo bolševikų pabėgęs atvyko Kaunan apie 1919 m. balandžio 10 d. Išduota: approbates ad commorationis ni dioccesi 1919 m. balandžio 15 d. Nr. 626. (parašas) Vice cancellarius (vice kancleris)“³

Kunigas taip pat palaikė ryšius su „Blaivininkų“ ir „Tretininkų“ kuopos nariais.⁴ Suprastėjęs kunigo A. Pakščio sveikatai, administratorius Juozapas Kukta jautė poreikį perkelti kleboną į ramesnę, mažiau darbo turinčią parapiją. Administratorius pažinojo kunigą Antaną Pakštį nuo seminarijos laikų, tačiau rimtai pradėjo galvoti apie naujo klebono atkėlimą į Žaslių parapiją. Apie tai sužinoję parapijiečiai ir ankščiau minėtų „Blaivininkų“ ir „Tretininkų“ nariai su prašymu kreipėsi į Vilniaus vyskupijos administratorių: „[...] prašome Jūsų

¹Vidmantas Jankauskas. Jonavos balsas, 1991 m. rugpjūčio 17 d. „MONTVILIANA arba pamirštas istorijos puslapis“

² B. Kaluškevičius, K. Minius. Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1964 – 1904 m., Vilnius, 2004.

³ Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas (KAKA), F. 3 b, 3 l. 487

⁴ Greta Vainaitė, Vytauto Didžiojo Universitetas ŽASLIŲ PARAPIJA 1918–1940 METAIS, Bakalauro baigiamasis

darbas Istorijos studijų programa, valstybinis kodas 6121NX044 Istorijos studijų krypti, 2023.

malonybės Vilniaus vyskupijos administratoriaus, kad jis mūsų parapijos klebono neiškeltumėte iš Žaslių, nes jis kaip doras ir tikrai sąžiningas ir darbštus dvasiškis jau bus apie 17 metų kaip darbuojasi mūsų dvasios reikalais ir daug yra naudos mums padaręs [...]“.

Kietaviškių Švč. Trejybės bažnyčia ir Antano Pakščio kapas (dešinėje) Kietaviškių Švč. Trejybės šventoriuje (2013, dr. J. Puišo nuotraukos)

Tačiau, nepaisant parapijiečių prašymo, 1925 m. klebonas buvo perkeltas į Kietaviškių parapiją. Šioje parapijoje kunigas darbavosi 12 metų, kurioje minimas kaip doras ir ramus kunigas, rėmęs vargstančius ir neturtingus moksleivius.

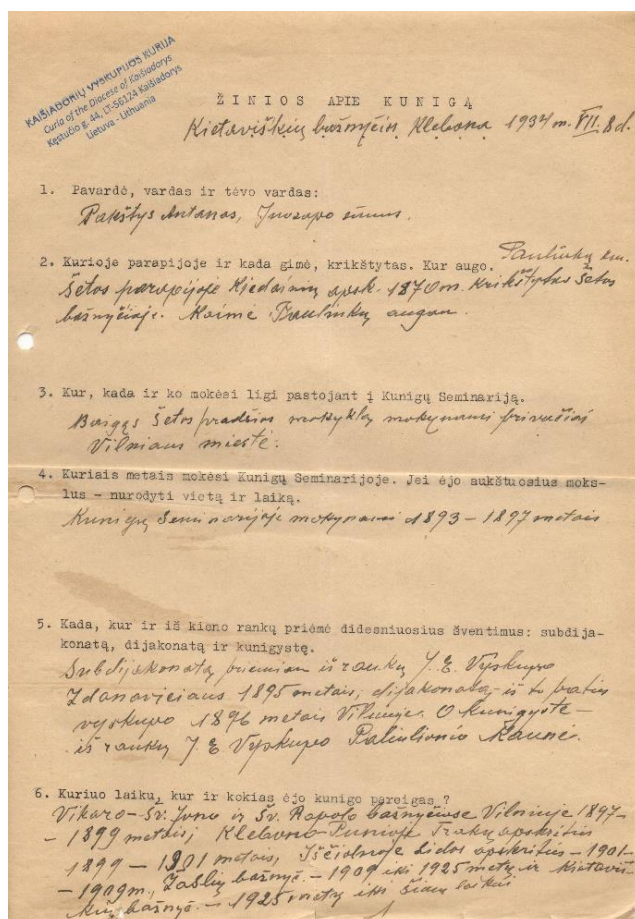
Būdamas 67-erių metų, nuo sunkios ligos, mirė 1937 m. vasario 16 d. Kietaviškėse, iškilmingai palaidotas bažnyčios šventoriuje. Pamaldas laikė buvęs Žaslių vikaras dr. Juozapas Matulaitis - Labukas. Atsisveikinimo dieną kunigas buvo minimas kaip katalikų jaunimą mylintis, gražiai juos mokantis ir globojantis jaunos klierikus. Apie kunigo Antano Pakščio mirtį rašė „XX Amžius“ ir „Ūkininkas“.

Bažnytinės šventės, paminėjimai⁵

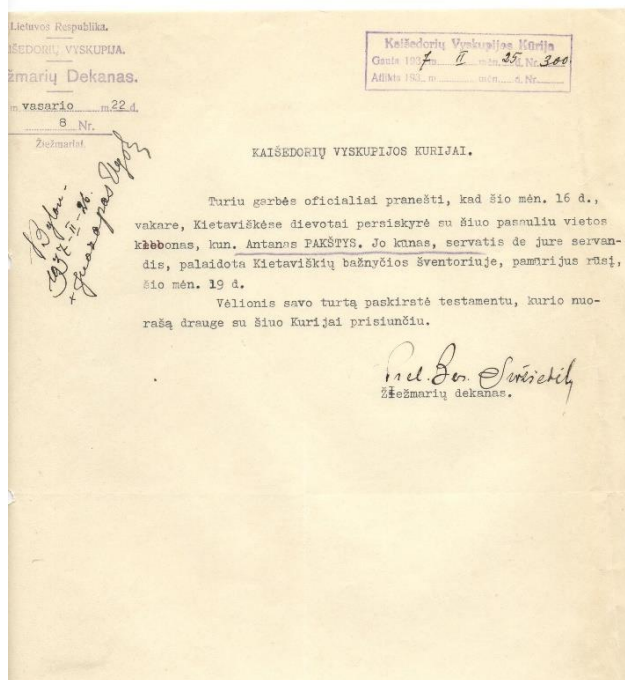
Sausio 1 d. ŠVČ. MERGELĖ MARIJA, DIEVO GIMDYTOJA. Pasaulinė taikos diena.

Sausio 3 d. Sausio 3-oji Dievo tarnaitės Elenos Spirgevičiūtės kankinystės diena.

Sausio 6 d. KRISTAUS APSIREIŠKIMAS (Trys Karaliai).

„Žinios apie kunigą“ iš kun. A. Pakščio bylos, saugomos Kaišiadorių vyskupijos archyve

Žiežmarių dekano pranešimas Kaišiadorių vyskupijos kurijai. Dokumentas iš kun. A. Pakščio bylos, Kaišiadorių vyskupijos archyvas

Norėčiau padėkoti Kaišiadorių vyskupijos kurijos kancleriui kun. Gediminui Tamošiūnui už atsiųstus dokumentus, Šėtos Švč. Trejybės parapijos klebonui kun. Robertui Gedvydui Skrinkui už sukurtą filmą apie kraštiečių kunigą Antaną Pakšį:

<https://www.youtube.com/watch?v=PMps351DU68>

Dr. Judita Puišo

Sausio 12 d. KRISTAUS KRIKŠTAS.

Sausio 13-oji d. Laisvės gynėjų diena. Marijos diena ŠILUVOJE.

Sausio 22 d. DIEVO ŽODŽIO sekmadienis.

Sausio 25 d. Šv. apaštalo Pauliaus atsivertimas.

Sausio 27 d. Vilties (Ligonių) diena Šiluvoje.

Žaslių Šv. Jurgio bažnyčia (2014 06 24, J. Puišo nuotraukos)

⁵ Kauno arkivyskupijos kalendorius, 2025 m.

1-ąją 1919 – Gedimino pilies bokšte Lietuvos trispalvę iškėlė Lietuvos savanorių būrys;
1924 – Lietuvos milicija oficialiai pervadinta policija;
2015 – Lietuva įsivedė eurą.
2-ąją 1919 – Lietuvos Taryba persikėlė į Kauną, kuris tapo laikinąja sostine.
3-ąją 1846 – Laurynas Ivinskis išleido I-ąją lietuvišką kalendorių – iki tol Lietuvoje leisti tik lenkiški ir rusiški kalendoriai.
4-ąją 1493 – Maskvos didysis kunigaikštis Ivanas III oficialiai paskelbė pirmąjį karą Lietuvai.
5-ąją 1919 – Raudonoji armija išstūmė lenkų legionierius iš Vilniaus krašto ir, perėmę valdžią, pradėjo formuoti Lietuvos - Baltarusijos Socialistinę Respubliką. Vilniuje įsikūrė komunistinė V. Mickevičiaus - Kapsuko valdžia;
1935 – Kaune įsteigta Lietuvos Respublikos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų sąjunga.
6-ąją 1589 – įsigaliojo Trečiasis Lietuvos Statutas – paskutinis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisinių dokumentų rinkinys, galiojęs iki 1840 metų, kol Lietuvoje buvo įvesti Rusijos įstatymai;
1813 – caras Aleksandras I Vilniuje pasirašė manifestą apie pergalingą karą su Napoleonu pabaigą. Lietuvos bajorams, bendradarbiavusiems su prancūzais, paskelbta amnestija.
8-ąją 1547 – Mažonoje Lietuvoje išleista pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo katekizmas;
1918 – Lietuvos Taryba nutarė skelbti nepriklausomą Lietuvos valstybę su sostine Vilniumi be jokių „amžinųjų ryšių su Vokietija“;
1927 – įsteigta Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga, vienijusi 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų savanorius bei Lietuvos kariuomenės kūrėjus.
9-ąją 1401 – Marienburge pasikrikštijo apie 80 žymiausių Žemaitijos bajorų;
1907 – Vilniuje, Petro Vileišio namuose, atidaryta Pirmoji lietuvių dailės paroda, kurioje pirmą kartą Mikalojus Konstantinas Čiurlionis eksponavo 33 savo dailės kūrinius;
1934 – Kaune įsteigta Lietuvos geografų draugija;
1992 – Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė potvarkį, kuriuo leista apginkluoti Savanoriškąją krašto apsaugos tarnybą (SKAT).
10-ąją 1569 – Liubline prasidėjo Lietuvos ir Lenkijos abiejų tautų respublikos Seimas, kuriame nutarta, jog karalius bus renkamas bendrai abiem valstybėms, bus leidžiami bendri pinigai;
1923 – Lietuva užėmė Klaipėdos kraštą;
1939 – Lietuvos Seimas priėmė neutralumo įstatymą, kuriuo siekė užtikrinti Lietuvos nesikišimą ir nešališkumą karo atveju;
1941 – po ilgų SSRS ir Vokietijos derybų Maskvoje pasirašytas šalių slaptasis protokolas, kuriuo Sovietų Sąjunga už jai perduodamą Suvalkijos ruožą įsipareigojo Vokietijai sumokėti 7,5 mln. dolerių;
1991 – Lietuvos užsienio reikalų ministerija kreipėsi į pasaulio kraštų vyriausybes ir parlamentus įspėdama, kad tarybinė kariuomenė gali užimti Lietuvos parlamentą.
11-ąją 1529 – paskelbtas pirmasis Lietuvos įstatymų rinkinys – Lietuvos Statutas;
1582 – Vilniaus vyskupas Jurgis Radvila pasirašė pirmosios Vilniuje kunigų seminarijos steigimo aktą;
1842 – caro įsakymu uždaryta Vilniaus medicinos chirurgijos akademija;
1930 – Kaune ties Aleksotu atidarytas Vytauto Didžiojo tiltas per Nemuną.
12-ąją 1919 – įkurta Lietuvos Raudon. Kryžiaus dr-gija

Lietuvos sukaktys sausyje

13-ąją Laisvės gynėjų diena
1864 – Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas uždraudė lietuvišką spaudą. Uždaryti 46 vienuolynai ir prie jų veikusios mokyklos, 10 katalikų bažnyčių paverstos stačiatikių cerkvėmis;
1867 – iš Varšuvos generalgubernatoriui pavaldžios Augustavo gubernijos (iki 1837 m. vaivadija) šiaurinių apskričių sudaryta Suvalkų gubernija. Nuo tol Užnemunė pradėta vadinti Suvalkija;
1874 – Rusijos caro Aleksandro II įsakymu panaikinta rekrūtų prievolė, įvesta visuotinė karo prievolė;
1991 – Sausio įvykiai: naktį iš sausio 12-osios į 13-ąją sovietų desantininkai užėmė Vilniaus televizijos bokštą, Radijo ir televizijos komiteto pastatą. Žuvo 14 žmonių, buvo sužeisti apie 1000 žmonių.
14-ąją Rytų stačiatikių bažnyčia – Naujieji Metai (pagal Julijaus kalendorių);
1919 – Kaune Raudonojo Kryžiaus draugijos iniciatyva įsteigta 50-ies lovų ligoninė Lietuvos kariuomenės kariams;
1991 – Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje paskelbtas trijų dienų gedulas Sausio 13 aukų Lietuvoje, atminimui;
1991 – įkurta Sausio 13 brolija, suvienijusi Nepriklausomybės gynėjus savanorius;
1991 – per Lietuvos radijo antrąją programą pradėtos transliuoti radijo stoties „Laisvoji Europa“ lietuviškos laidos.
15-ąją 1797 – pasirašytas trišalis Lietuvos, Rusijos ir Lenkijos aktas, kuriuo galutinai likviduota Abiejų Tautų Respublika – Jungtinė Lenkijos ir Lietuvos valstybė. Į trišalį susitarimą įtraukta ir karaliaus abdikacija – sosto atsisakymas;
1900 – (pagal senąjį kalendorių – sausio 2 d.) pradėjo veikti pirmoji viešoji centrinė elektrinė Lietuvoje – Kauno centrinė elektrinė;
1916 – Lietuvos gyventojams leista naudotis vokiečių paštu, bet laiškus rašyti buvo galima tik vokiečių kalba ir tik į Vokietiją, Austriją, Vengriją;
1923 Lietuvos valdžia, stengdamasi pasipriešinti Klaipėdos krašto internacionaliniam valdymui, inscenizavo sukilimą prieš Antantės administraciją ir prijungė miestą bei etninę sritį prie Lietuvos.
16-ąją 1919 – įkurta Valstybės kontrolės įstaiga, turėjusi kontroliuoti valstybės pajamas, išlaidas, turtą bei skolas;
1925 – Lietuvoje priimtas pirmasis „Akminių bendrovių įstatymas“;
1941 – įkurta Lietuvos TSR mokslo akademija;
1991 – Vilniuje buvo laidojamos Sausio 13-osios įvykių aukos.
17-ąją 1415 – Antipopiežius Jonas XXIII anuliavo Kryžiuočių ordinui anksčiau suteiktas teises valdyti užkariautas Lietuvos žemes;
1734 – Krokuvos vyskupas vainikavo Lenkijos karalių ir Lietuvos didįjį kunigaikštį, Augustą III;
2009 – „Lietuvos avialinijos“ nutraukė skrydžius.
18-ąją 1401 sudaryta Vilniaus-Randomo unija – Lenkijos ir Lietuvos didikų susitarimas, kuriuo Lenkija patvirtino Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės savarankiškumą ir pripažino Vytautą Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu.
1916 – Žemaičių vyskupystės valdytojas Juozas Stakauskas su vokiečių valdžios atstovais sudarė sutartį, pagal kuria dvasininkai buvo atleisti nuo rekvizicijų, o vokiečiai mokėjo jiems algas.
19-ąją 1390 – Vytautas atnaujino sąjungą su Vokiečių ordinu;
1627 – sudaryta Radvilų ir Švedijos karaliaus sutartis, jos pagrindu 1625 m. švedų užimta Biržų pilis gražinta Radviloms;
1840 – įvestas įstatymas: lažas pakeistas činšu;
1928 – Lietuvos baleto artistai Kauno Valstybės teatre pirmą kartą šoko Piotro Čaikovskio baletą „Spragtukas“.

20-ąją 1889 – išėjo laikraščio „Varpas“ pirmasis numeris;
1915 – Vilniuje įsteigta lietuvių globos draugija Prūsijos lietuviams tremtiniais globoti;
1917 – popiežius Benediktas XV šią dieną paskelbė lietuvių dieną ir viso pasaulio katalikus pakvietė rinkti aukas Lietuvai;
1940 – Prezidentas Antanas Smetona Lietuvos kariuomenės vado pareigas pavedė eiti generolui Vincui Vitkauskui.
21-ąją 1261 – įvyko Pokarvių mūšis, kuriame prūsai, vadovaujami Herkaus Manto, sumušė kryžiuočių kariuomenę;
1584 – Lietuvoje įvestas Grigalijaus kalendorius;
2001 – popiežius Jonas Paulius II paskelbė 37 naujų Katalikų Bažnyčios kardinolų pavardes, tarp jų – ir Vilniaus arkivyskupas Audrys Juozas Bačkis;
2004 – Vyriausybės nutarimu kovo 11-ąją valstybės vėliava šalyje turi būti keliama ir prie gyvenamųjų namų bei nevalstybinių pastatų.
22-ąją 1921 – Kaune įsteigtas Karo Muziejus.
23-ąją 1429 – Šventosios Romos Inperijos imperatorius Zigmantas Liuksemburgietis pasiūlė Lietuvos karaliumi karūnuoti Vytautą;
1793 – Peterburge pasirašyta konvencija dėl antrojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo. Rusijai atiteko didžioji Lietuvos dalis, Prūsijai skirtas Dancingo miestas ir nemaža Lenkijos dalis;
1918 – Vilniuje įsteigta Baltarusijos mokslo draugija – Lietuvos baltarusių mokslininkų organizacija.
24-ąją 1507 – Žygimantas Senasis vainikuotas Lenkijos karaliumi;
1657 – Biržų pilyje įsitvirtinusi švedų įgula (190 karių) pasidavė LDK lauko etmono Vincento Gosievskio vadovaujamai kariuomenei.
25-ąją 1323 – pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose (Gedimino laiškuose) buvo paminėtas Vilnius;
1549 – Žygimantas Augustas specialia privilegija patvirtino Biržams kunigaikštystės statusą;
1905 – Kaune vyko politinis streikas – į gatves išėjo beveik 20 tūkstančių Kauno darbininkų;
1989 – Vasario 16 d. paskelbta tautinė šventė;
1992 – įsteigta Lietuvos samariečių bendrija;
26-ąją 1797 – Rusija, Prūsija ir Austrija pasirašė Peterburgo ketvirtąją konvenciją, kuria panaikino paskutinius Abiejų Tautų Respublikos valstybingumo likučius. Rusijai atiteko Vilnius, Austrijai – Krokuva, Prūsijai – Varšuva;
1922 – Lietuvos krašto apsaugos ministras Jono Šimkaus įsakymu įteisinta Pasienio pulko šventė, dabar „Pasieniečių diena“, švenčiama birželio 29;
Kaune kapitonas Vladas Morkus atliko pirmąjį Lietuvos istorijoje šuolį parašiotu.
28-ąją 1928 – Vokietija ir Lietuva sudarė sutartį, kuria Vokietija oficialiai pripažino Klaipėdos kraštą Lietuvai;
1945 – Klaipėdą užėmė SSRS kariuomenė;
2009 – Vyriausybė kovoti su biurokratizmu įkūrė Saulėlydžio komisiją.
29-ąją 1429 – nutrūko Lucko derybos tarp Vytauto, Jogailos bei Zigmanto I. Lietuvos, Lenkijos ir Vengrijos valdovai nesutarė dėl Vytauto karūnavimo;
1905 – Kaune Rotušės aikštėje atidarytas pirmasis mieste lietuviškas knygynas;
1928 – Vokietija ir Lietuva sudarė sutartį, kuria Vokietija oficialiai pripažino Klaipėdos kraštą Lietuvai;
1993 m. Vilniuje lankėsi Čėčėnijos lyderis Džocharas Dudajevs.
30-ąją 1387 – Vilnius gavo Magdeburgo teises;
1433 – Livonijos magistras paskelbė karą Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Kęstutaičiui ir įsiveržė į Lietuvos žemes;
1667 – ATR-Maskvos karas (1654–1667): Andrusovo paliaubos;

1854 – Lietuvoje nutiesta pirmoji telegrafo linija;
1889 – Mažojoje Lietuvoje pradėtas leisti Vinco Kudirkos redaguojamas visuomeninis politinis literatūros ir mokslo žurnalas „Varpas“. Jis buvo leidžiamas iki 1905 m.;

1918 – Lietuvos Taryba pareikalavo, kad Rusija grąžintų išvežtas kultūros vertybes. Tarybos nutarimą pasirašė Jonas Basanavičius.

1919 - Lietuvos kariuomenės Inžinerinėje kuopoje sukurtas specialus aviacijos būrys, tapęs Lietuvos Karo Aviacijos pagrindu.

GAMTININKO UŽRAŠAI

Sausio 25 d. minimas Pusiaužiemis. Tai reiškia, kad gamta netrukus pradės busti iš žiemos miego. Ši diena nuo seno išpranašauja, kokia bus kita žiemos pusė, ar pavasaris bus ankstyvas. Šalia Mitėniškių dvaro, Šile yra visa barsukų buveinė, įsikūrusi daubos šlaite, su daugybe urvų. Tad reikėtų stebėti, kaip barsukai elgiasi, ar išlenda iš urvų. Seni žmonės porindavo, jei diena saulėta, barsukas išlindęs laukan, išsigąsta savo šešėlio ir vėl neria į savo guolį, apsiverčia ant kito šono ir užmiega. Tai sakydavo, kad pavasaris bus vėlyvas. Jeigu oras apniukęs, nėra saulės, barsukas, išlindęs iš urvo, pasivaikšto ir palieka pėdsakus. Tuomet spėta, kad kitą žiemos dalį bus šilčiau, o ir pavasaris bus anksčiau.

Pusiaužiemį dar vadina Kirmėlių diena. Tikėta, kad tą dieną trumpam pabUSDavo gyvatės ir žalčiai. Tad senieji žmonės pagal tradiciją žadindavo gyvybę, papurtydami obelis, kad būtų derlius didesnis, patuksendavo į avilius ir pažadindavo bites. Pusiaužiemio diena pailgėja per avinuko šuolį, o tiksliau, nuo saulėgrįžos šviesios paros laiko prisideda valanda ir kelios minutės.

Prieš eilę metų Šile aptikau barsukų buveinę, kurią nuo seno žinojo mūsų senoliai. Ėmiausi žygių, kad barsukai būtų saugūs ir gyventų Šilo draustinyje. Taip pat sudariau miško kelių maršrutą iki buveinės ir uždėjau simbolines nuorodas. Miškas buvo pilnas gyvybės ne vien nuo paukščių – vienur raistas, kitur dauboje matėsi šernų maudyklė ir didžiulis lizdas medyje, o senuose ažuoluose krankliai vis kranksėjo ir kranksėjo, lyg kviesliai, kviesdami pasigėrėti samanotais medžiais, lazdynais, ievomis, paparčiais.

31-qjq 1786 – Neries potvynis užtvindė Vilnių ir nunešė kelis Lukiškių uoste žiemai paliktus laivus, o kitus aplaužė;

1796 – Rusijos imperatorė Jekaterina II per Lietuvos generalgubernatorių Nikolajų Repiną paskelbė Lietuvos gyventojams manifestą, kuriame pareikalavo prisiekti jai ir pripažinti „amžiną ištikimybę“;

1905 – Šiauliuose prasidėjo tris dienas trukęs Darbininkų streikas;

1919 – Kaune atidaryta pirmoji Raudonojo Kryžiaus ligoninė Lietuvoje;

Deja, buvo ir liūdny žinių. Pirmąjį barsuką savo kelyje prie Šilo aptikau ties Mitėniškių dvaru, 2023 08 14 9:17. Antrąjį barsuką – kitoj pusėj kelio, 2024 10 04 9:36. Taip ir neaišku, kaip šie miško žvėreliai papuolė mano kelyje, bet manęs nuo idėjų neatgrasė.

Autoriaus R. Volbergo nuotrauka, 2023 08 14

Įkvėptas Šiaulių „metalistės“ lapės žavesio prie Talšos ežero, keliu idėją, kad galbūt užgimtų barsukas Šilo pakraštyje – kaip didžiulė meninė instaliacija ir matytusi nuo kelio, galbūt be violetinių kaspinų...

JVAIRENYBĖS

Ar žinote, ką reiškia spalvos?

Baltoji – išreiškia pagarbą, gimimą, nekaltumą, žiemą, o prieškarui - gedulą (moterys ryšėdavo baltas skareles, o dabar – baltos gėlės).

Juodoji – parodo blogį, liūdesį (gedulą), baimę, bet ir eleganciją (ypač mašinoms ir rūbams), galią, išskirtinumą ir seksualumą.

Pilkoji – atkreipia dėmesį į praktiškumą (sakoma, kad pilkoji spalva ant mašinos nerodo dulkių), patikimumą, konservatyvumą, rimtumą, orumą, brandumą, senatvę.

Žalioji – pažymi gamtą, aplinką, gyvybingumą, jaunimą, nepatyrimą, pavasarį, atnaujinimą.

Mėlynoji – koncentruoja į konservatyvumą, harmoniją, ramybę, taiką, tiesą, švarą, tvarką, dangų ir vandenį.

Geltonoji – simbolizuoja optimizmą, idealizmą, saulės šviesą, vasarą, auksą, laimę, džiaugsmą, fantaziją, viltį ir blogybių neminėsime.

Rožinė – nuteikia meilei, romantikai, švelnumui, pripažinimui ir ramumui.

Raudonoji – simbolizuoja energiją, aistrą, meilę, greitį, jėgą, galią, jaudulį, šilumą, agresiją, ugnį, kraują, karą, smurtą.

Rudoji – išreiškia paprastumą, patogumą, patikimumą, komfortą, ištvermę.

Oranžinė – pažymi entuziazmą, šilumą, energingumą, atvirumą, balansą.

Violetinė – reiškia kilnumą, dvasingumą, paslaptinumą, išmintį, bet ir žiaurumą, gedulą, aroganciją.

1935 – valdžios sprendimu Palangos paplūdimys tapo visos Lietuvos nuosavybe. Iki tol jis priklausė grafui Feliksui Tiškevičiui;

1991 – Vilniuje pradėjo transliacijas radijo stotis „Radiocentras“;

2013 – Lietuvoje pradėjo veikti Google Street View.

REDAKCIJOS SKILTIS

Kauno Technologijos Universiteto (KTU), Matematikos ir gamtos mokslų fakulteto, Fizikos katedros docentė, dr. Judita Puišo, kaip gyvas sidabras, nes įdėda daug širdies bendraudama su žmonėmis ir vertėjudama, dėstydamą studentams, analizuodama archyvinę medžiagą, rengdama renginius, netgi vargonuodama Skarulių Šv. Onos bažnyčioje. Po iškilmių Mitėniškių dvare, dr. Judita Puišo palaikė idėją išleisti laikraštį „Mitėniškių aidai“ ir surado laiko rengti informaciją šiam leidiniui.

Dr. Judita Puišo tarp George O'Rourke ir dr. John O'Rourke (A. Narkevičiaus nuotrauka, 2024-11 29)

Dr. Judita Puiš ir dr. John O'Rourke (A. Narkevičiaus nuotrauka, 2024-11 29).

Dr. J. O'Rourke buvo Europos Sąjungos Ambasadoriumi Alžyre 2016 - 2021 metais. Užsimezgę ryšiai bus palaikomi, telieka įrodyti save darbuose.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad „Mitėniškių aidai“ bus įdomus ir informatyvus laikraštis, kurį skaitysime ir po daugelio metų. Kviečiu kraštiečius ir bičiulius prisidėti rengiant laikraštį savo žiniomis bei pastabomis.

Laiškų laukiame adresu: Pievų g. 32-3, Mitėniškių k. Žemųjų sen., Jonavos r., LT-55400.

Redaktorius: Raimundas Volbergas
telefonas: +370 600 80557,
el. pašto adresas: miteniskiuaidai@gmail.com.